

И грижата, въ която ме хвърляха тия въпроси, растъше още по-вече, като си помислѣхъ, че сжщитѣ питания трѣбваше да си задаватъ оня часъ за мене и моитѣ домашни. И моето раздражено въображение ми прѣдставляваше тия мои домашни облѣни съ сълзи, потънали въ отчаяние. И моята горестъ за тѣхъ ме мжчеше, както никога горестъ не бѣ ме мжчила.

И мене се стори, че ако да знаехъ, защо бѣхъ затворенъ, и ако да нѣмахъ близни, азъ щѣхъ да бжда по-спокоенъ. А, тия мили, драги близни! Мене се чинѣше, че ако да не бѣхъ единствениятъ синъ на стари родители, ако да нѣмахъ млада жена и двѣ дребни дѣчица, азъ нѣмаше защо да се колебаю. Азъ можехъ да се изправа прѣдъ турския воененъ сждъ, и да му кажа:

„Да, азъ говорихъ прѣдъ англичани и американци, „които дойдоха да изслѣдватъ баташкитѣ невидени стра- „хоти, азъ говорихъ прѣдъ тѣхъ за вашитѣ нечути безправ- „ди, възмутителни притѣснения, въпиющи звѣрства. Да, азъ „писахъ за тѣхъ въ главния английски вѣстникъ, писахъ въ „Таймсъ. Направихъ нѣщо по-вече. Съчинихъ адреса, „който лани отъ Пловдивъ, отъ тоя градъ, въ който вие засѣдавате, се изпрати до Цариградската конференция, за „да обори други лъжливи вѣрноподанически прошения, за „да яви на прѣдставителитѣ на Европа, че населението е „кански пропищѣло отъ васъ и отъ вашето правителство. „Но вие длъжността считате за прѣстѣпление. Обѣсете ме, „тогава. Земете тоя животъ, който отъ година насамъ ми е „омръзналъ вече. При зрѣлищата, които азъ всѣкой день „гледамъ, не смъртта, а животътъ е най-голѣмото наказа- „ние. И вие ще ме накажете само, ако ме оправдаете“.

Записки и на други затворници свидѣтелствуватъ, че подобни мисли често минаватъ прѣзъ ума на човѣка въ епохи, като оная на 1877, когато тероръ владѣе, жертви всѣкидневно падатъ, границитѣ между тоя и оня свѣтъ се почти не разпознаватъ, и животътъ не е тъй скъпъ, както обикновено. Въ такива тъмни врѣмена образътъ на смъртта, призракътъ на безтжжното спокойствие, което тя доставя, често блѣсватъ като утѣшителенъ миражъ. Но чувството на самосъхранение, особно когато човѣкъ има и домашни, които да копнѣятъ за него, скоро възтържествува. И човѣкъ потъва пакъ въ грижата и горестта на живота.